

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ / REVIEWS AND SURVEYS

КРАСИМИРА АЛЕКСОВА (СЪСТ.). ГРАДСКА КУЛТУРА И ЕЗИКОВО РАЗНООБРАЗИЕ. ПРОБЛЕМИ НА СОЦИОЛИНГВИСТИКАТА 14

София, УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“,
2021, 242 стр.

Текстът представлява рецензия на последния сборник от поредицата „Проблеми на социолингвистиката“ № 14, излязъл през 2021 г., който съдържа разработки на български учени, подготвени за неосъществилата се през пролетта на 2020 г. XIV Международна конференция по социолингвистика. Включените в него 22 статии са посветени на различни традиционни за социолингвистиката проблеми.

KRASIMIRA ALEKSOVA (ED.). URBAN CULTURE AND LANGUAGE DIVERSITY. SOCIOLINGUISTIC PROBLEMS 14

SOFIA, SOFIA UNIVERSITY PRESS ST. KLIMENT OHRIDSKI, 2021, 242 pp.

The review presents the content of the very last volume of “The Sociolinguistic Problems” 14, which was published in 2021. All the papers included were intended to be presented during the 14th International Sociolinguistic Conference in Sofia, cancelled due to the pandemic. The 22 articles are dealing with a large variety of traditional sociolinguistic issues.

Последният сборник от поредицата „Проблеми на социолингвистиката“ № 14, излязъл през 2021 г., е посветен на езиковото разнообразие в града, както става ясно още от неговото заглавие „Градска култура и езиково разнообразие“. Тази проблематика не престава да бъде актуална за българската социолингвистика, която от няколко десетилетия прави опити за проучване на българската градска реч, поради добре известния факт, че урбанизацията обхваща все повече територии и градското население непрестанно се увеличава, а селата в България се обезлюдяват в значителна степен. От друга страна, съвременният град е актуална тема и заради неговата разнородна и сложна социална структура и динамично развиващата се култура, което го превръща в място, където се разгръщат в пълен мащаб разнообразни езикови практики и откъдето водят началото си новостите в езика и формите на общуване.

Сборникът всъщност представя разработки на български учени, подготвени за планираната през пролетта на 2020 г. XIV Международна конференция по социолингвистика, която обаче не можа да се състои заради разразилата се пандемия. Той съдържа общо 22 статии, посветени на различни традиционни за социолингвистиката проблеми, сред които: езиковата култура и езиковата политика, общественото мнение за езиковите процеси, диглосията и билингвизма, градският фолклор, стиловите регистри и не на последно място общуването във „виртуалния град Интернет“ и др. Статиите в сборника са обединени в 9 раздела от неговия съставител.

Откриващата статия „Градът, неговият език и новото време“ е последният публикуван труд на доайена на българската социолингвистика, академик *Михаил Виденов*. Текстът всъщност е обзорен и представя в синтезиран вид трудното утвърждаване на научния интерес към градския език у нас. Основната причина за това според автора е, че „българското общество след Втората световна война десетилетия наред по редица причини игнорира и дори отрича социологията, а без нейните понятия и категории не бе възможна социолингвистиката“ (Виденов/Videnov 2021: 14). Неговите обобщения, достигнати въз основа на задълбочената му работа като диалектолог, от една страна, и плод на дългогодишния му опит в изследване на градските говори и проблемите на езиковата комуникация в града, от друга страна, се свеждат до необходимостта от по-нататъшно изучаване на езика в градската среда, т.е. недиалектните разговорни езикови форми, чрез прилагане на методите на социолингвистиката като единствено възможни за осветляване на сложните взаимовръзки между езика и социалните фактори, от които зависи неговата употреба.

Статията „Разговорната формация като елемент на градската езикова ситуация в българския и полския езиков дискурс“ е с автор *Петър Сотиров*, който е посветил своето изследване на една много актуална в последните години тема – тенденцията към *колоквиализация* на езика, с други думи, разширяването на сферата на разговорните елементи, наречено от автора с термина „разговорност“, която „се превърна в емблема на езиковите промени в периода след 1989 г.“ (Сотиров/Sotirov 2021). На практика в тази публикация се проследява в съпоставителен план развитието на теорията и терминологията за разговорната комуникация в българската и полската езиковедска литература.

Културата на градските общности е обединяващата тема на следващите няколко доклада в сборника. Сред тях е статията на *Светлана Атанасова* „Общественото пространство като участник в процеса на общуване в съвременната градска среда“ (на английски), която изследва публичното пространство и знаците в него като част от езиковия пейзаж на Велико Търново. *Надежда Данчева* в своята статия, озаглавена „Съпоставка на личноименните системи на някои градове от Източна и от Западна Бъл-

гария“, прави съпоставителен анализ на модата при личните имена в няколко български града и проучва тяхната регионална специфика. Статията на *Пенка Христова* и *Катерина Христова* „Градската среда като фактор за повишаване на чуждоезиковите умения на студентите“ (на английски) предлага особен поглед към града (София) и по-конкретно към мултиезиковата среда в него като фактор, оказващ влияние за повишаване на чуждоезиковите умения на студентите, които учат в него.

Следващият материал на *Ангел Г. Ангелов* „Букви и звукове: от печатарската машина до тъчскрийна“ представлява анализ как техническите нововъведения и ергономичната мотивация могат да бъдат фактор при кодификацията на езика, по-конкретно по отношение на правописа и употребата на графичните знаци. Авторът коментира чисто прагматичните основания за промените при употребата на конкретни графемии, като заключава, че в съвременността от решаващо значение са ергономичните съображения, макар че вариантността на буквените употреби в повечето случаи е резултат от съзнателно прокарвани норми.

Две поредни статии – на *Руска Станчева* и *Красимира Алексова*, коментират резултатите от проведено национално представително анкетно проучване на езиковите нагласи спрямо кодификацията и писмения книжовен език. В първия материал – „Динамика на кодификацията според оценките на днешните българи“, се представят статистически данни от мащабното емпирично изследване за нагласите на езиковата общност и нейните оценки за динамиката на промените в книжовните правила на днешния български език, чието отчитане по думите на авторката, Р. Станчева, е от критична важност за успешността на кодификаторските решения. Във втората статия – „Факторът „образование“ като детерминатор на нагласите към писмения книжовен език“, представлява статистически анализ на влиянието на фактора *образование* върху оценките и нагласите на съвременните българи спрямо книжовния език. Изложените количествени данни потвърждават хипотезата на Кр. Алексова, че образованието на респондента е сред статистически най-значимите фактори за езиковите нагласи на съвременните българи към езиковия стандарт.

Димитрина Хамзе със своя текст, озаглавен „Амбивалентните послания на перемийните изрази в зоната на мъжко-женските отношения (с примери от полския и българския език)“, ни въвежда в твърде актуалната тема за връзката между стереотипа и пола и разчитането на закодираните в пословиците мъжко-женски отношения чрез съдържащите се в тях оценки.

Класическите за социолингвистиката проблеми на чуждоезиковата интерференция, езиковите контакти, билингвизма и диглосията са обект на анализ в два материала на *Катя Исса*, а също и в статиите на *Ана Кочева*, *Бисерка Велева* и *Мария Миланова*. Първите две авторки изследват езика

на българските емигранти в Австралия („За една лексикална интерференция, която „бушува“ сред българските емигранти в Сидни“ и „Съвременната българска градска езикова ситуация в Сидни, Австралия“) и Австрия („Към характеристиката на смесения език на виенските българи от второ поколение“) съответно, третата – ситуацията на билингвизъм, характерна за град Баку, Азербайджан („Билингвизъм в Баку“). Последната от изброените статии се занимава с двуезичните ромски деца и тяхното езиково поведение в училище – „Диглосията в едно столично училище“.

Статията на *Нели Тинчева* „Езиковите гафове и езиковите игри като „грешки“ и „смешки““ разглежда едно интересно и слабо проучено езиково явление – т.нар. „бисери“, в светлината на дискурсивния анализ на Т. ван Дейк. Авторката защитава тезата, че бисерите не са само случайни грешки, а далеч по-сложно явление, резултат от съвместното функциониране на цял набор от когнитивни, езикови, социокултурни и комуникативни фактори, което може да бъде изследвано по начин, подобен на изследването на системните езикови структури. В статията са представени данни от проведено емпирично проучване, въз основа на което авторката демонстрира, че посочените от нея два типа „бисери“ са разпознаваеми не само от гледна точка на продуциращия текста, а и от гледна точка на възприемащите го.

Предложеното от *Христо Кючуков* изследване „Фолклористичните жанрове в ромското семейство и езиковото развитие на децата роми“ има психолингвистична насоченост и е посветено на ролята на фолклорните жанрове при усвояването на ромския език и езиковото развитие на децата в семейна среда, като е обърнато специално внимание на някои специфични за ромите езикови игри.

Най-голям брой от включените в сборника статии са посветени на различни аспекти на езиковата комуникация в интернет, много сполучливо интерпретиран като своего рода виртуален град. Напълно разбираемо поради условията, в които сборникът идва на бял свят, част от публикациите са посветени на темата COVID-19. Няколко от тях са свързани с прагматиката на езиковите знаци във виртуалната форма на общуване в интернет. *Людмила Кирова* представя своето изследване върху един особено актуален напоследък виртуален, фолклорен по своята същност жанр – *интернет мемът*, известен в България като „меме“ – „Интернет фолклорът в огледалото на пандемията COVID-19“. Авторката разглежда този феномен като нова форма на общуване, зависима от техническите средства на средата, но пораждаща нови герои и нови езикови практики. Статията на *Албена Добрева* „Ролята на прозодията в учебния дискурс“ също представя резултатите от емпирично изследване върху прозодичните особености на речта в компютърно опосредствана комуникация, по-конкретно на речта на учителите в електронната форма на обучение. Главната цел на нейната

разработка е да се анализират интонационно-стилистичните и комуникативно-прагматичните характеристики на учителската реч в онлайн среда на обучение. *Любима Йорданова* в своята статия със заглавие „Пандемията COVID-19 и езиковото поведение във Facebook. com“ също фокусира своето внимание върху интернет комуникацията, като разглежда промените в речниковия състав и новата лексика, възникнала вследствие на пандемията, както и нейната употреба в една от най-популярните социални мрежи.

Статията на *Елена Каневска-Николова* „Битуването на родопското „широко“ о във виртуалния град Интернет (във фейсбук групата „Аз говоря на родопски диалект“)“ е свързана с придобилата напоследък популярност идея за ревитализиране на диалектите в българското езиково пространство и по-специално в онлайн общуването. В него се представят резултатите от анкетно проучване, чиято цел е да се съберат данни доколко участниците в конкретната група различават характерната диалектна фонема „широко“ о, и какви графемни използват за нейното отбелязване.

Статията на *Николай Шиндаров* „Асоцииране на лексикалните единици на EWL и NGSL-S 1.2 с техните CERF нива: важен фактор при създаването на учебно съдържание по английски език“ (на английски) е посветена на усвояването на английския като чужд език. Авторът насочва вниманието си към един частен проблем, свързан с разработването на интерактивни приложения за изучаване на английски език за начинаещи. Целта на това емпирично изследване е да се идентифицират думите, които, макар и често употребими, представляват трудност за началното ниво на усвояване на английския език, тъй като според Европейския индекс за езикова оценка попадат в по-високо ниво.

Сборникът завършва със статията на *Андреана Ефтимова* „Експертната реч в медиите (Анализ на материали за коронавируса във в. „Дневник“, януари 2020 г.)“, която е посветена на една традиционна за социолингвистиката тема – стилите регистри на съвременния български език, и представя резултатите от емпирично проучване, проведено по време на пандемията, на стратегиите за представяне на експертната реч (свързана с COVID-19) в един български всекидневник.

В заключение можем да кажем, че сборникът „Градска култура и езиково разнообразие“ представя актуалните търсения на българската социолингвистика в най-ново време, макар някои от включените в него материали да излизат извън кръга на традиционните социолингвистични методи и да се приближават към дискурсивния анализ, психолингвистиката и компютърната лингвистика. Обединяващата идея за всички статии в този том на „Проблеми на социолингвистиката“ е фокусът към проучване на езиковото разнообразие и най-новите форми на езиковото общуване, било

то в реална или във виртуална среда, и връзката им с технологиите, което неизменно се осъществява в града като пространство за разнородна комуникация, нови идеи и технически иновации.

ЛИТЕРАТУРА

- Виденов 2021: *Виденов, М.* Градът, неговият език и новото време. – В: Кр. Алексова (съст.). *Градска култура и езиково разнообразие. Проблеми на социолингвистиката 14*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 13–20.
- Сотиров 2021: *Сотиоров, П.* Разговорната формация като елемент на градската езикова ситуация в българския и полския езиков дискурс. – В: Кр. Алексова (съст.). *Градска култура и езиково разнообразие. Проблеми на социолингвистиката 14*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 31–41.

REFERENCES

- Sotirov 2021: *Sotirov, P.* Razgovornata formatsiya kato element na gradskata ezikova situatsiya v balgarskiya i polskiya ezikov diskurs. – In: Kr. Aleksova (sast.). *Gradska kultura i ezikovo raznoobrazie. Problemi na sotsiolingvistikata 14*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, s. 31–41.
- Videnov 2021: *Videnov, M.* Gradat, negoviyat ezik i novoto vreme. – In: Kr. Aleksova (sast.). *Gradska kultura i ezikovo raznoobrazie. Problemi na sotsiolingvistikata 14*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, s. 13–20.

Мая Влахова-Ангелова / Maya Vlahova-Angelova

✉ Доц. д-р Мая Влахова-Ангелова

Секция по ономастика

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

при Българската академия на науките

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113, София, България

mvlahova@ibl.bas.bg

✉ Assoc. Prof. Maya Vlahova-Angelova, PhD

Onomastics Department

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52, Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

mvlahova@ibl.bas.bg